

AKADEMİK TOFIQ HACIYEV
Academic Tofiq Hacıyev

Nail TAN

TDK Şeref Üyesi, Azerbaycan'ın büyük Türklük bilimci, dil bilimci ve edebiyat tarihçilerinden "Akademik" unvanlı Prof. Dr. Tofiq Hacıyev, 27 Kasım 2015 Cuma günü Bakü'deki evinde şofbenden sızan doğalgaz sonucu zehirlenerek hayata veda etti. Eşi Prof. Dr. Tamara Hacıyeva, kazadan kurtuldu. Hacıyev, 2016'da kutlanacak 80. yaş jübilesine hazırlanıyordu. Cenazesi, 28 Kasım 2015 Cumartesi günü düzenlenen veda töreninin ve Teze Pir Mescidi'ndeki ihsan dağıtımının ardından ünlülerin defnedildiği II. Fahri Hıyaban'da (Şeref/Ünlüler Mezarlığı) toprağa verildi. Veda töreninde

Azerbaycan Başbakan Yardımcısı Eli Hesenov, Tahsil Bakanı

Mikayıl Cabbarov, Azerbaycan Millî İlimler Akademisi (AMEA)

Başkan Yardımcısı Akademik İsa Hebibbeyli, Azerbaycan Yazarlar/Yazıçılar Birliği Başkanı Anar Rzayev, Bakü Devlet Üniversitesi dekanı ve öğretim üyeleri ile AMEA mensupları hazır bulundular. Törende; Ak. İsa Hebibbeyli, Anar Rzayev ve Akademik Vasim Memmedeliyev ve merhumun oğlu Dr. Azer Hacıyev birer konuşma yaparak rahmetli Hacıyev'in Azerbaycan dil ve edebiyatına hizmetlerini dile getirdiler.

Hacıyev, 1 Mayıs 1936 tarihinde Cebrayıl şehrinin Soltanlı köyünde doğdu. Babası İsmail Efendi'dir.

İlk ve orta öğrenimini bitirdikten sonra Bakü'ye geldi (1953). Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesindeki yüksek öğrenimini pekiyi dereceyle tamamladı (1958). Aynı fakülteye asistan kabul edildi. İlk bilimsel

makalesi “Edebiyatşinaslık Terminleri Lüğeti Haqqında”, 1975 yılında üniversitenin *Lenin Terbiyesi Uğrunda* gazetesinde basıldı. Yüksek lisans eğitimi aldı (1958-1962). “Azerbaycan Dilinin Cebrayıl Ağzı” tezi dolayısıyla Dr. unvanına layık görüldü (1962). Azerbaycan Pedagoji Üniversitesi Diller Enstitüsünde beş yıl öğretim görevlisi olarak ders verdi (1962-1968). 1965’te doçentliğe terfi etti. Mezun olduğu Azerbaycan Bakü Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesine döndü (1968). “XX. Yüzyılın Başlarında Azerbaycan Edebî Dili” konulu tezini başarıyla savundu (1969). 35 yaşında Az. Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türkoloji Bölümü profesörlüğüne atandı (1971). Bu bölümde 1971-1985 yılları arasında ders verirken on monografi, birçok ders kitabı ve makale yazdı. Dil bilimci yetiştirdi. Dil tarihçisi olarak uzmanlaştı. *Azerbaycan Edebî Dili Tarihi* eseriyle ünlendi. Bu başarıları üzerine Bakü Devlet Üniversitesi Türkoloji Bölümünün Başkanlığına getirildi (1985). SSCB Türkologlar Kuruluna üye seçildi (1986). Bağımsızlık döneminde bir süre Maarif Nazırlığı (Bakanlığı) görevinde bulundu (1993). Birçok millî ve milletlerarası dil kongresine (Dede Korkud Semineri-Bakü 1975, 1976; V. Türkoloji Konferansı-1988 Bişkek; Dede Korkut Kongresi-1988 Bakü; I. Milletlerarası Büyük Azerbaycan Kongresi-1990 Kayseri gibi) sempozyumuna; bu meyanda TDK’nin düzenlediği Türk dili kongrelerine (1996, 2000, 2008, 2012) katılıp bildiri sundu. TDK Şeref Üyeliğine seçildi (1995). T.C. Liyakat Nişanı’yla ödüllendirildi (1998). Azerbaycan Millî İlimler Akademisi (AMEA) asil üyeliğine seçildi ve “Akademik” unvanını aldı (2014). Vefatı tarihinde; AMEA Nesimi Dilcilik Enstitüsü Müdürü, Bakü Devlet Üniversitesi Türkoloji Bölümü Başkanı ve Folklor Enstitüsü *Dede Korkut* dergisinin başyazarıydı. Ayrıca, Azerbaycan Yazarlar/Yazıçılar Birliği Aksakallar Şurasının da üyesiydi. Yakın dönemde, Eli Bey Hüseyinzade ve Ak. Memmedağa Şireliyev’in 150. ve 105. doğum yıl dönümleri dolayısıyla 22-24 Ekim 2014 tarihleri arasında AMEA Nesimi Dilcilik Enstitüsü olarak Kafkas Üniversitesiyle iş birliği yaparak Bakü’de “Selefler ve Halefler Sempozyumu” düzenlemişti.

Bakü Devlet Üniversitesi ve AMEA’da 19 bilimler namzeti ve 4 bilimler doktoru yetiştirdi.

Rahmetli Hacıyev’in, ölüm tarihine kadar 33 telif, 10 tercüme kitap ve 438 makalesinin yayımlandığı biliniyor. Prof. Dr. Nizami Ceferov ve Eli Şamil Hüseynoğlu vasıtasıyla temin ettiğimiz bilgilere göre; kitapları ilk yayım tarihine göre şunlardır:

- *Azerbaycan Dilinin Cebrayıl Ağzı*, Bakü 1962, 21 s.
- *XX. Yüzyılın Başlarında Azerbaycan Edebî Dili*, Bakü 1969, 70 s.
- *Satira Dili*, Bakü 1975, 178 s.

- *Azerbaycan Edebî Dili Tarihi*, Bakü 1976, 155 s.
- *XX. Esrin Evvellerinde Azerbaycan Edebî Dili*, Bakü 1977, 188 s.
- *Yazıçı Dili ve İdeya-Bediî Tehlil*, Bakü 1979, 130 s.
- *Sabir: Qaynaqlar ve Selefler*, Bakü, 1980, 175 s.
- *Azerbaycan Dili Tarihi*, Bakü 1983, (K. Veliyev'le), 188 s.
- *Molla Nesreddin Dili ve Üslubu*, Bakü 1987, 267 s.
- *Azerbaycan Edebî Dili Tarihi II*, Bakü 1987, 293 s.
- *Azerbaycan Sovet Edebiyyatı: Eli Kerim* bölümü, Bakü 1988 s. 355-361.
- *Şe'rimiz, Nesrimiz, Edebî Dilimiz*, Bakü 1990, 360 s.
- *H. Mirzezade: Azerbaycan Dilinin Tarihî Qrammatikası*, Giriş, Zarf ve Edat bölümleri, Bakü 1990, 375 s.
- *Azerbaycan Edebî Dili Tarihi*, Bakü 1991, (çok yazarlı), 283 s.
- *Azerbaycan Dili*, Bakü 1992, (Z. Budaqova ile), 199 s.
- *Füzuli: Dil Senetkârlığı*, Bakü 1994, 70 s.
- *Türk Dili (Ders Kitabı, IX. Sınıf için)*, Bakü 1994, (çok yazarlı), 142 s.
- *Türk Dili (Ders Kitabı, X-XI. Sınıf için)*, Bakü 1994, (çok yazarlı), 151 s.
- *Azerbaycan Dili (Ders Kitabı, IX. Sınıf için)*, Bakü 1997, (çok yazarlı), 141 s.
- *Azerbaycan Dili (Ders Kitabı, X-XI. Sınıf için)*, Bakü 1998, (çok yazarlı), 150 s.
- *Dede Qorqud: Dilimiz, Düşüncemiz*, Bakü 1999, 213 s.
- *Azerbaycan Dili (Ders Kitabı, IX. Sınıf için)*, Bakü 2000, (çok yazarlı), 158 s.
- *Azerbaycan Edebiyyatı Tarihi* (6 Cilt), I Ciltte *Dede Qorqud Kitabı* bölümü, Bakü 2004, s. 398-462.
- *Azerbaycan Edebiyyatı Tarihi* (6 Cilt), II. Ciltte *En Qedim Azerbaycan Edebiyyatı. Türk Dili Edebî Qaynaqlar* bölümü, Bakü 2004, 102 s.
- *Azerbaycan Dili (Ders Kitabı, X-XI. Sınıf için)*, Bakü 2004, (çok yazarlı), 295 s.
- *Dede Qorqud Kitabı/Ensiklopedik Lüğət*, Bakü 2004, 365 s.
- *Dede Qorqud Dünyası/Makaleler*, Bakü 2004, 239 s.
- *Qorqud Edebiyyatı*, Bakü 2004, 366 s.
- *Kitab-i-Dede Qorqud* (Aslı ve Sadeleştirilmiş Şekli), Bakü 2004, 375 s.
- *Eli Kerim: Seçilmiş Eserleri / Eli Kerim Poeziyası* bölümü, Bakü 2005, s. 4-12.

- *Mikayıl Baştu'nun Şan Qızı Dastanı ve Poetikası*, Bakü 2005, 310 s.
- *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi* (9 Cilt), X. Ciltte *Azərbaycan Edebiyatı* bölümü, Ankara 2007, (B. Nebiyev, K. Nerimanoglu, Ş. Salmanov'la), s. 140-292. AKM Yayınları: 287.
- *Azərbaycan Edebi Dilinin Tarihi I-II*, Bakü 2012, 800 s.
- Nesimî Dilçilik Enstitüsünce 2015 yılında Bakü'de yayımlanan *Azərbaycan Dilinin Nahçıvan Dialektolojisi Atlası*'nın başredaktörlüğünü yaptı.

Çevirileri

- “Katilinaya Qarşı Birinci İkinci Nitqler”/*Roma Edebiyyatı Müntehebatı*, Bakü 1959, s. 251- 256
- “Natiq Haqqında Risale”/*Roma Edebiyyatı Müntehebatı*, Bakü 1959, s. 256-262.
- “Qay Valeri Katuli: Furi ve Avriliya (Şeir)”/*Roma Edebiyyatı Müntehebatı*, Bakü 1959, s. 271.
- “Roma İmperiyası Dövründe Teatr”/*Roma Edebiyyatı Müntehebatı*, Bakü 1959, s. 280-283.
- “Virtuvli: Arhitektura Haqqında Traktat”/*Roma Edebiyyatı Müntehebatı*, Bakü 1959, s. 284- 291.
- “Publi Vergili Maron: Üçüncü Nağme”/*Roma Edebiyyatı Müntehebatı*, Bakü 1959, s. 308-309
- Seyid Ehmed Cemaleddin İbn Mühenna: *Hilyetü'l İnsan ve Helbetü'l-lisan*, Bakü 2008, 143 s.
- Murat Adci: *Qıpçaq Çölünün Yovşanı*, Bakü 1997, 194 s.
- B. A. Serebrennikov-N.Z. Hacıyeva: *Türk Dillerinin Müqayiseli Tarihî Qrammatikası*, Bakü 2002, 380 s.
- Murad Adci: *Dünya ve Türk/Munis Tarihimiz*, Bakü 2006, 265 s.

Ruşça biliyordu.

Dil bilimci Prof. Dr. Tamara Hacıyeva ile evliliğinden oğlu fizik doktoru Azer Hacıyev bulunmaktadır. Küçük oğlu İsmail Hacıyev 1980 yılında Hazar Denizi'nde boğulmuştu.

Türk dünyasının en değerli dil bilimcisi, edebiyat tarihçisi ve Türklük bilimcilerinden biriydi. Başta Azərbaycan'daki bilim insanları olmak üzere Türk dünyası bilim mensuplarına başsağlığı diliyoruz. Ruhu şad olsun!